

มุมมองการมัธยม ในจังหวัดชายแดนใต้

ชัยพจน์ รั๊กงาม*

ถ้ามองการมัธยมศึกษาในสายตาคนทั่ว ๆ ไป การศึกษาในระดับนี้ก็คือ การจัดการเรียนการสอนต่อจากประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษากภาคบังคับ แล้วเตรียมเยาวชนวัยรุ่น ๆ ที่มาเรียนต่อเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพราะมุมมองที่ผู้มอง มองนั้น มีฐานความคิดจากประสบการณ์ดั้งเดิมที่สั่งสมมานานจนยากจะคิดเป็นอื่น โดยเฉพาะผู้ปกครองเด็ก ที่เป็นข้าราชการหรือประชาชนที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับกลางก็คิดจะให้บุตรหลานเรียนให้สูงไว้ก่อน อย่างน้อยก็เป็นมรดกชิ้นสำคัญที่พอจะมอบให้ได้

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับเมื่อสิบหรือยี่สิบปีที่แล้ว และในทศวรรษหน้าก็คงไม่เหมือนปัจจุบัน เพราะการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปริมาณของคนที่เพิ่มขึ้นแต่ปริมาณที่ทำกินก็คงเดิม ทรัพยากรมีน้อยลง แผ่นดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ในอดีต ก็เริ่มมีมลภาวะทั่วทุกหัวระแหง การให้การศึกษาในอดีตจึงเพียงมุ่งเลือกสรรคนให้เป็นผู้นำที่ฉลาดให้ไปรับราชการ แต่ในสมัยนี้กลับมานั่นที่สร้างคนให้มีสมรรถวิสัยที่จะดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคน

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เป็นระยะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518, 2521 และ พ.ศ. 2524 เพื่อเตรียมเยาวชนให้อยู่ในโรงเรียน 3 ปี เป็นอย่างน้อยให้พร้อมจะออกไปใช้ชีวิตสังคมภายนอกอย่างมีคุณภาพทั้งทางด้านความรู้ ความคิด คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพร่างกาย ตลอดจนพื้นฐานอาชีพที่จำเป็นต่อการครองชีพต่อไป หลักสูตรเดิมที่จะมุ่งจะให้ผู้เรียนเป็นจอหงวน คิดเลข อ่านหนังสือแตกฉาน ความจำเป็นเลิศ ก็มีการปรับเปลี่ยนให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนได้ตามความถนัด และความสนใจ การวัดผลที่เน้นในการเลือกคนเก่งของประเทศโดยให้กระทรวงออกข้อสอบ จังหวัดออกข้อสอบ ก็เปลี่ยนเป็นการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยความเห็นชอบของโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน

นับว่ากระทรวงศึกษาธิการได้พยายามพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย เหมาะกับสภาพแวดล้อมซึ่งมีแรงต่อต้านอยู่ค่อนข้างมากทั้งด้านแบบเรียนและเปิดเผย

*ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 2 อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงรับภาระหนักที่ต้องจัดการศึกษาทวนกระแสความคิดแบบเดิม ๆ มีบางโรงเรียนที่ผู้บริหารเริ่มเอนเอียง ระหว่างการจัดการศึกษาตามอุดมคติเพื่อสนองหลักการและนโยบายของหลักสูตรกับการศึกษาตามสถานการณ์ของค่านิยมทางสังคมส่วนใหญ่ต้องการอย่างไรก็พยายามปรับทิศทางให้ไปแนวนั้น และดูเหมือนจะง่าย ถูกใจทั้งผู้ปกครอง และครูอาจารย์ในโรงเรียนเสียด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนใหญ่ ๆ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ครูอาจารย์ที่สอนวิชาหลัก ๆ ยาก ๆ และเป็นวิชาซึ่งเป็นชี้ตายต่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัยแทบไม่มีเวลาว่างในการพัฒนางานอย่างอื่น เพราะต้องสอนกวดวิชาตั้งแต่รุ่งอรุณจนพลบค่ำ การสอนซ่อมเสริม ดูจะไร้ผลเมื่อจัดทำเป็นระบบในโรงเรียน แต่จะมีคุณค่าถ้าผู้ดำเนินการกับคนสอนเป็นคนคนเดียวกัน และสอนที่บ้าน

ผู้ปกครองเห็นดีเห็นงามตามไปด้วยกับการปลูกฝังความรู้ให้เด็ก ยิ่งมากยิ่งขึ้น การส่งบุตรหลานให้มาเรียนในเมืองใหญ่ ๆ ก็เพราะมีเป้าหมายแฝงอยู่คือ เด็กได้เห็นสิ่งแปลกใหม่ ได้เรียนกวดวิชามากขึ้น ดังนั้น โรงเรียนในชุมชนห่างไกลจึงมีสภาพไม่ต่างจากโรงเรียนฝึกหัดครู ที่จบใหม่ ๆ ฝึกงานลองวิทยายุทธ ชั่วครั้งชั่วคราว พอมีโอกาสย้ายก็รีบดำเนินการ และเป็นโรงเรียนไว้ฝึกผู้บริหารที่ไม่มีใครรู้จัก การเป็นครูหรือผู้บริหารในชนบทห่างไกล จะมีชีวิตสบายสำหรับผู้รักสันโดษชอบชีวิตเรียบง่ายไม่ต้องดิ้นรน ไม่ต้องแก่งแย่ง และเมื่อผลสัมฤทธิ์ออกมาน้อย ก็มีข้อต่อรองมากมาย มีบางโรงเรียนผู้บริหารไม่เคยไปโรงเรียนนานนับสัปดาห์ โดยที่ครูต่างทำไม่รู้ไม่เห็น

อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายโรงเรียนในชนบทที่ครูและผู้บริหารมีไฟแรง มีความมุ่งมั่นมาตราปรารถนาจะพัฒนาเท่าที่จะมีกำลัง จึงมีโครงการและกิจกรรมเด่น ๆ ในแผนปฏิบัติงานประจำปี และสร้างความประทับใจกับผู้มาเยือนอย่างไม่คาดคิด และให้บทพิสูจน์ว่าบางที่คุณภาพของผู้เรียนก็สามารถสร้างขึ้นมาได้จากการยอมเสียสละทุ่มเทในระยะแรก เพื่อคุณภาพของผู้เรียนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาและเป็นที่ยอมรับในชุมชนก่อนแล้ว เชื่อว่าการพัฒนาในระยะต่อ ๆ ไปก็ไม่เหน็ดเหนื่อยเพราะแรงเฉื่อย (Inertia) จากการออกแรงมากในระยะแรกนั่นเอง

ลักษณะของการพัฒนาคน

ได้จำแนกไว้ 2 ประเภท คือ

1. การพัฒนาในภาพรวม (Macro) เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด เจตคติ ตลอดจนสมรรถภาพร่างกายโดยส่วนรวม มีสมรรถวิสัยที่แกร่งพอ จะอยู่ในสังคม มีความรู้รอบทั้งการคิด คำนวณ ภาษา สิ่งแวดล้อม และมีจริยธรรมคุณธรรมอันพึงประสงค์ในการประเมินของครูประเมินนี้ก็ใช้การเปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นหรือเปรียบเทียบกับกลุ่มภายในโรงเรียน

ระหว่างโรงเรียน ระหว่างจังหวัด และระหว่างกลุ่มใหญ่ของประเทศ

2. การพัฒนาโดยละเอียด (Micro) เป็นการพัฒนาในจุดย่อย ๆ หรือองค์ประกอบสำคัญที่จำเป็นสำหรับภาพรวม เช่น ถ้าพูดถึงพัฒนาการสอนของครูในภาพรวม จุดย่อยก็ได้แก่การเตรียมการสอนของครู การดำเนินการสอน การวัดและประเมินผล การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ส่วนตัว ตลอดจนการปลูกฝังจริยธรรม เป็นต้น หรือถ้าจะยกตัวอย่างผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนในวิชาใดวิชาหนึ่ง ก็ย่อมต้องดูพัฒนาจุดประสงค้อยู่ในตัวเขาเอง อาทิ ในจุดประสงค์ย่อยของภาษาอังกฤษ คือ ความสามารถในการอ่านและความสามารถในการเขียน เป็นต้น

การประเมินคุณภาพการมัธยมศึกษา

การประเมินคุณภาพการมัธยมศึกษา บ่อยครั้งใน 1 ปีการศึกษาที่หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน มักจะไปประเมินที่ผลผลิต (Output) คือ ให้เด็กมานั่งสอบวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปแล้วตรวจแจ้งผลให้ทราบ จนทำให้นักเรียนเริ่มฉลาดต่อข้อสอบ (Test wise) คือ แยกแยะได้ว่าข้อสอบชุดใด ควรตั้งใจทำให้มากเพราะมีผลโดยตรงหรือโดยอ้อม และครั้งใดเขาต้องแสวงสอบไป เพื่อให้ได้ชื่อว่าร่วมมือเป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบ แม้ว่าช่วงสอบจะตรงกับวันสำคัญ ๆ เช่น ตรุษจีน เมื่อปี 2526 กรมวิชาการ ได้ดำเนินการสอบวัดนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อศึกษาเกณฑ์ปกติในวิชาสามัญศึกษา 5 วิชา ผู้เข้าสอบประมาณ 12,000 คน และในปีเดียวกัน กรมสามัญศึกษา ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนของนักเรียนการมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6,000 คน ทั่วประเทศเช่นเดียวกัน

ผลการประเมินทั้ง 2 กรม แต่ต่างกรมต่างวาระได้ปรากฏเป็นคะแนน ดังนี้

		กรมวิชาการ		กรมสามัญศึกษา	
ภาษาไทย	(60)	28.30	47.17	28.16	46.93
สังคมศึกษา	(60)	27.27	45.45	27.69	46.15
พลานามัย	(50)	22.41	44.82	22.18	45.62
วิทยาศาสตร์	(40)	18.12	45.30	17.91	44.77
คณิตศาสตร์	(30)	9.55	31.83	9.94	33.13

จากตัวเลขที่เป็นค่าเฉลี่ยทั้ง 5 รายวิชา จากการสอบของกรมวิชาการก็ดี หรือของกรมวิชาการก็ตาม มีค่าใกล้เคียงกันมากและเปอร์เซ็นต์เทียบจากคะแนนเต็ม แสดงว่าไม่มีรายวิชาใดเลยที่ค่าคะแนนเกินครึ่งของคะแนนเต็ม โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งทำได้แค่ 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงคุณภาพของนักเรียน ทั้งประเทศในภาพรวม

การประเมินคุณภาพในเขตการศึกษา 2

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า หน่วยงานทางการศึกษา ใช้เด็กเป็นหน่วยการวิเคราะห์คุณภาพการจัดการศึกษาก่อนจบตัวประโยค ดังนั้นทั้งเด็ก ม.3 ม.6 จึงถูกเลือกให้มานั่งสอบ มีการนำข้อสอบที่สร้างเป็นมาตรฐานตามความรู้จากผู้เรียนเสมอ ในปี 2527 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเครื่องมือวัดประเภทสอบวัด (Cognitive) และสอบถาม (Non-Cognitive) 8 วิชาที่สำคัญ ๆ ซึ่งสรุปผลเปรียบเทียบเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างผลระดับประเทศ และผลระดับเขตการศึกษา 2

เปรียบเทียบผลระดับประเทศ และผลระดับเขตการศึกษา 2

	ระดับประเทศ		ระดับเขตการศึกษา 2	
	X	%	X	%
1. ภาษาไทย (30)	12.83	42.77	11.80	39.33
2. สังคมศึกษา (40)	18.96	47.40	14.70	36.75
3. ทศนคดีวิชาชีพ (64)	39.00	60.94	37.30	58.28
4. วิทยาศาสตร์ (35)	13.34	38.11	11.50	32.86
5. คณิตศาสตร์ (30)	9.73	32.43	9.00	29.99

จากตัวเลขในตารางวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ยังรั้งท้ายอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในเขตการศึกษา 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 9 จาก 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 29.99 ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปจากการสอบของกรมวิชาการและกรมสามัญศึกษา ปี 2526

สำหรับทัศนคติต่อวิชาชีพนั้น ลักษณะการตอบแตกต่างจากการสอบวิชาภาควิชาสามัญที่ต้องใช้สมอง คือ ตอบผิดได้ 0 ตอบถูกได้ 1 ดังนั้นคะแนนจึงสูงเกินร้อยละ 50 การประเมินในแง่มมนี้ บางทีจะต้องใช้เวลาและต้องประมวลจากตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วยการประเมินคุณภาพครั้งล่าสุดของกรมสามัญศึกษาโดยมีหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาเป็นแกนนำในการคิดสร้างเครื่องมือกำหนดรูปแบบ (Design) และประสานงานกับสามัญศึกษาแต่ละจังหวัดทั่วประเทศในการดำเนินการสอบตรวจ และวิเคราะห์สรุปเป็นขั้นตอนเป็นลำดับ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา และภาพรวมของประเทศ ในที่สุด

การประเมินคุณภาพปีการศึกษา 2532 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้งภาควิชาศึกษา (Cognitive) และความคิดเห็น (Non-Cognitive) ในด้านเจตคติต่อวิชาชีพ บรรยากาศในโรงเรียน พฤติกรรมผู้สอนและความถนัดทางการเรียน

ในที่นี้ผู้เขียนใคร่ขอสรุปเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เท่านั้น เพราะกลุ่มตัวอย่างมีมากกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเปิดสอนเฉพาะโรงเรียนใหญ่ ๆ เป็นส่วนมาก

1. สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับประเทศ เขตกรุงเทพฯ และเขตการศึกษา 2 จำแนกเป็นรายวิชาดังนี้

	ทั่วประเทศ		กรม		เขต 2		ลำดับของ ประเทศ
	X	%	X	%	X	%	
ภาษาไทย (55)	23.46	42.65	25.37	46.13	22.60	41.09	10
สังคมศึกษา (50)	22.27	44.27	22.48	44.96	22.03	44.06	10
สุขศึกษา (50)	9.64	59.28	30.92	61.84	28.19	56.38	12
คณิตศาสตร์ (40)	13.36	33.40	16.07	40.17	12.54	31.35	12
วิทยาศาสตร์ (50)	21.92	43.84	23.59	47.18	20.82	41.64	11
อังกฤษ (50)	22.13	44.26	24.79	49.58	20.93	41.16	4
ศิลปะศึกษา (60)	19.66	32.77	19.61	32.68	19.13	31.88	11

ความรู้ ความคิด ด้านสมอง (Cognitive) ของนักเรียนชั้น ม.2 ในภาพรวมระดับประเทศยังต้องพัฒนาเกือบทุกวิชา โดยเฉพาะคณิตศาสตร์ และศิลปะศึกษา ซึ่งมีเพียงร้อยละ 33.40 และ 32.77 ตามลำดับ เฉพาะนักเรียนกรุงเทพฯ เท่านั้น ที่มีคะแนนเฉลี่ยในเกณฑ์สูง ๆ โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย คะแนนทิ้งห่างจากโรงเรียนต่างจังหวัด บางวิชาคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไม่แตกต่างกันมาก เช่น สังคมศึกษา และศิลปะศึกษา

ดูคะแนนเฉลี่ยของเขตการศึกษา 2 แล้ว ในขณะที่เดียวกันลองเหลือบมองตำแหน่งที่จัดไว้ก็แทบจะเข้าใจทันทีว่า ต้องฟื้นฟูกันอีกมากเกือบทุกวิชาแม้แต่สุขศึกษาซึ่งจัดว่าดีที่สุดในเมื่อเทียบกับเกณฑ์ 50% แต่ก็อ่อนที่สุดเมื่อเทียบกับเขตอื่น ๆ วิชาภาษาอังกฤษจัดว่าอยู่ในอันดับค่อนข้างดี เมื่ออิงกลุ่มแต่ถ้าอิงเกณฑ์ 50% ก็ไม่น่าภาคภูมิใจ

2. สรุปมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์ทั่วประเทศ (National Norm) จำแนกเป็นรายวิชา

วิชา	เขตการศึกษาที่มีคะแนนมาตรฐานสูงกว่า Norm
ภาษาไทย	3, 4, 5, 10, 12
สังคมศึกษา	3, 4, 5, 10, 11, 12
สุขศึกษา	5, 6, 7, 8, 11, 12
คณิตศาสตร์	3, 4, 5, 8, 10, 11, 12
วิทยาศาสตร์	3, 4, 5, 8, 10, 11, 12
ภาษาอังกฤษ	1, 2, 3, 4, 5, 12
ศิลปศึกษา	3, 5, 11, 12

ทั้งนี้ไม่ได้นับนักเรียนจากโรงเรียนในกรุงเทพฯ เพราะคะแนนเฉลี่ยและคะแนนเฉลี่ยมาตรฐานของโรงเรียนในกรุงเทพฯ สูงกว่าทุกเขตการศึกษาอยู่ทุกวิชาแล้ว

เมื่อพิจารณาเฉพาะโรงเรียนจากเขตการศึกษาตั้งแต่ 1-12 พบว่าเขตการศึกษา 5 และ 12 มีคะแนนมาตรฐานสูงกว่าเกณฑ์ปกติทุกรายวิชา

ศึกษาจากภูมิหลังเด็กเขตการศึกษา 5 เป็นเด็กภาคกลาง ค่อนข้างดีที่ตั้งเขตคือ ราชบุรี สำหรับเขตการศึกษา 12 เป็นเด็กทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่ตั้งเขต จังหวัดชลบุรี ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี

เขตการศึกษา 2 เฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ จัดว่ามีลำดับค่อนข้างดีรองจากกรุงเทพฯ เขต 1 และเขต 4 นอกจากนั้นไม่ติดอยู่ในกลุ่มคะแนนสูงเลย

3. เด็กเขตการศึกษา 2 อ่อน (ซ่อม) เพราะไม่ได้อยู่ในเมืองอย่างนั้นหรือ มีการตั้งโจทย์ปัญหาให้คิดกันบ่อยครั้งว่า สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แปลกแยกอาจเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เด็กในแถบนี้อ่อน โดยเฉพาะภาษาไทย คณิตศาสตร์ เพราะกว่าเด็กจะเข้าใจสิ่งที่ครูพูดต้องใช้เวลาในการตีความเป็นภาษาที่เขาใช้ในชีวิตประจำวันก่อน ทำให้เสียเปรียบเด็กนักเรียนทั่ว ๆ ไป ในวัยเดียวกัน นั่นเป็นประเด็นหนึ่งในอีกแห่งหนึ่งนั้น โรงเรียนในเขตการศึกษา 2 เกือบร้อยละ 80 อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาล เป็นโรงเรียนประจำอำเภอเล็ก ๆ หรือโรงเรียนประจำตำบลที่ค่อนข้างห่างไกลความเจริญ ความกระตือรือร้นของเด็กคงสู้เด็กในเมืองใหญ่ไม่ได้ ผู้เขียนจึงขอจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนในเขตเทศบาล และกลุ่มโรงเรียนอยู่นอกเขตเทศบาล แล้วลองให้คอมพิวเตอร์คำนวณค่าเฉลี่ยและคำนวณมาตรฐาน T ออกมาเปรียบเทียบกันให้หายข้องใจ ผลลัพธ์ออกมาดังนี้

	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล	
	\bar{X}	T-Score	\bar{X}	T-Score
ภาษาไทย	24.40	56.61	22.03	64.24
สังคมศึกษา	22.21	63.59	21.97	63.35
สุขศึกษา	28.90	67.31	27.97	66.39
คณิตศาสตร์	13.97	57.93	12.08	56.04
วิทยาศาสตร์	21.05	64.58	20.75	64.28
อังกฤษ	23.03	66.21	20.26	63.44
ศิลปศึกษา	19.55	54.70	19.00	54.15

โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลจำนวน 12 โรงเรียนจากทั้งหมด 50 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับผู้อำนวยการ (ระดับ 7 หรือ 8) จำนวนครุมีมาก ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการพิเศษมีเพียงพอ และที่สำคัญยังสามารถคัดเลือกเด็กที่จบ ป.6 ก่อนเข้าโรงเรียนได้อีกด้วย จึงแทบจะเรียกว่าได้เปรียบหรือเป็นต่อโรงเรียนนอกเขตเทศบาลอยู่ค่อนข้างมาก เมื่อการสอบผ่านไปคะแนนจะสูงกว่าโรงเรียนนอกเขตทุกวิชา แต่เจตนาารมย์ที่น่าเสนอเพื่อชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวหาใช่จริงไปเสียทั้งหมด วิชาภาษาไทยกับภาษาอังกฤษเท่านั้นที่คะแนนแตกต่างกันมากอย่างมีนัยสำคัญ แต่วิชาศิลปศึกษาและสังคมศึกษาคงต้องทำพิสูจนกันสักวัน

พฤติกรรมการสอนของครู

ในตอนแรกพยายามแยกเรื่องให้ผู้อ่านคล้อยตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ที่พบว่า นักเรียนในเขตเทศบาลมีคะแนนสูงกว่านักเรียนนอกเขตและนักเรียนในกรุงเทพฯ มีคะแนนสูงกว่านักเรียนต่างจังหวัด ทั้งนี้เพราะความได้เปรียบเสียเปรียบในสิ่งที่เรียกว่า Hardware เช่น อุปกรณ์ห้องเรียน คุณวุฒิครู และสิ่งกระตุ้นจูงใจภายนอกอื่น ๆ ยังไม่ได้กล่าวถึงคุณภาพหรือประสิทธิภาพของการเรียนการสอน ซึ่งเป็นพฤติกรรมหลักของครูตั้งแต่การเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การวัดผล การสร้างเสริมคุณลักษณะ ตลอดจนการปลูกฝังจริยธรรม ซึ่งน่าจะเรียกว่า Software เพราะมีความสำคัญประดุจโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จะส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูในระดับประเทศ
และระดับเขตการศึกษาแยกเป็นรายวิชา

วิชา (120 คะแนน)	ระดับประเทศ	เขตการศึกษา 2
ภาษาไทย	96.60	97.09
สังคมศึกษา	97.57	98.43
สุขศึกษา	94.65	94.77
คณิตศาสตร์	96.03	95.60
วิทยาศาสตร์	98.74	99.10
ภาษาอังกฤษ	96.71	97.72
ศิลปศึกษา	92.33	93.89

จากคะแนนที่ปรากฏ ซึ่งเป็นพฤติกรรมรวม ๆ คะแนนเต็ม 120 คะแนน องค์ประกอบย่อย ๆ ในเรื่องเหล่านี้ ได้แก่ การเตรียม (20) การดำเนินการสอน (35) การวัดประเมินผล (20) คุณลักษณะส่วนตัว (30) การปลูกฝังจริยธรรม (20) ซึ่งคะแนนสูงทุกด้าน แต่ถ้าเปรียบเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์แต่ละด้านแล้ว การดำเนินการสอนเป็นประเด็นที่น่าเอาใจใส่ที่สุดตั้งแต่การใช้สื่อ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทบทวนบทเรียนก่อนสอนเรื่องใหม่ สอนเป็นลำดับขั้นตอนเข้าใจง่ายให้นักเรียนใช้อุปกรณ์การสอนอย่างทั่วถึงและใช้อุปกรณ์การสอนได้คล่องส่วนเรื่องอื่นๆ นั้น มีคะแนนเฉลี่ยสูงและมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำ นั่นคือ คะแนนเกาะกลุ่มอยู่แล้วนั่นเอง น่าพอใจมาก

พิจารณารายวิชา ระหว่างคะแนนระดับประเทศกับเขตการศึกษา 2 พบว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันมาก เช่น พฤติกรรมครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ต่างก็มีคะแนนสูง ครูวิชาภาษาอังกฤษและศิลปศึกษา ต่างมีคะแนนต่ำ

5. ค่าประสิทธิผลการเรียนการสอน (IIE - Index of Instructional Effectiveness) คือ ผลต่างระหว่างคะแนนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ กับคะแนนมาตรฐานความถนัดทางการเรียน ตัวเลขจะชี้ให้เห็นความสำคัญของผู้สอนที่จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์สูงขึ้นสอดคล้องกับพื้นฐานความถนัดของนักเรียน

เปรียบเทียบค่า IIE ระหว่างโรงเรียนในเขตเทศบาลกับนอกเขตแยกเป็นรายวิชา

วิชา	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
ภาษาไทย	5.74	4.70
สังคมศึกษา	2.72	3.81
สุขศึกษา	6.44	6.85
คณิตศาสตร์	-2.94	-3.50
วิทยาศาสตร์	3.71	4.74
ภาษาอังกฤษ	5.34	3.90
ศิลปะศึกษา	-6.10	-5.30

ตัวเลขที่ปรากฏ พบว่าคะแนนนักเรียนจากโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท มีค่าลบเพียง 2 วิชา คือ คณิตศาสตร์ และศิลปะศึกษา ซึ่งครูทั้ง 2 วิชานี้ คงจะต้องทุ่มเท หรือต้องเหนื่อยกับนักเรียนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม คาดว่าจะสามารถยกระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ให้สูงขึ้นได้ วิชาคณิตศาสตร์มีหลายจุดประสงค์ย่อยที่นักเรียนทำคะแนนได้น้อยจากโรงเรียน 50 โรงเรียนไม่ปรากฏว่ามีโรงเรียนใดที่มีนักเรียนทำคะแนนเกินครึ่งในเรื่องต่อไปนี้

- การเขียนเลขยกกำลัง
- การบอกความสัมพันธ์ของสามเหลี่ยม 2 รูปที่กำหนดให้
- การนำคุณสมบัติของสามเหลี่ยมมุมฉากไปใช้
- การหาพื้นที่ผิวและปริมาตรของรูปทรงเรขาคณิต
- การอ่านและนำเสนอข้อมูลในรูปต่าง ๆ

วิชาศิลปะศึกษา มีจุดประสงค์ย่อยที่นักเรียนทำคะแนนไม่ถึงครึ่งคะแนนเต็มจากจำนวน 50 โรงเรียนที่สอบไม่มีโรงเรียนใดทำคะแนนเกินครึ่งในเรื่องต่อไปนี้

- ความรู้เรื่องทัศนศิลป์
- ประวัติหน้าที่ของเครื่องดนตรีไทย
- การใช้เพลงในโอกาสต่าง ๆ
- ความรู้เรื่องดนตรีสากล

6. การประเมินเจตคติ บรรยากาศ (สิ่งแวดล้อมและการเรียนการสอน) นับเป็นสิ่งที่น่ายินดีและเป็นกำลังใจให้กับครูอาจารย์ เพราะนักเรียนของเขตการศึกษา 2 มีเจตคติต่อวิชาอาชีพในระดับสูง บรรยากาศทั้งสภาพแวดล้อมของนักเรียน ในการเรียนการสอนอยู่ใน

เกณฑ์นำพอใจทุก ๆ เรื่อง และคะแนนของเขตการศึกษา 2 กับคะแนนระดับประเทศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ กับเขตการศึกษา 2 ในด้านเจตคติ
บรรยากาศในโรงเรียน และความถนัด

เรื่อง	ระดับประเทศ	เขตการศึกษา 2
เจตคติ (120)	92.67	92.31
บรรยากาศในโรงเรียน (120)	92.05	92.47
- สิ่งแวดล้อม (60)	45.47	45.45
- การเรียนการสอน (60)	47.28	47.03
ความถนัด (40)	23.86	23.29

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ถ้าจะมองการมัธยมศึกษา ที่ผลิตผลที่หลาย ๆ หน่วยงาน มักจะใช้ข้อสอบหรือข้อคำถามไปวัดตัวนักเรียนอย่างเดียวแล้ว ก็พบว่ามีทั้งข้อดีและข้อที่เป็นปัญหาอุปสรรคมากมาย ในที่นี้ใคร่ขอยกปัญหาอุปสรรคที่เห็นชัดเจนมาประกอบการพิจารณาพร้อมกับเสนอแนะวิธีการปรับปรุงเพียง 3 ประเด็น ดังนี้

1. การกระจายงานไปสู่ส่วนภูมิภาคยังทำไม่รัดกุม การประเมินคุณภาพโดยรวม (Macro) ซึ่งส่วนกลางมักจะตั้งความคาดหวังไว้สูงจนเกินพอดี ในขณะที่ทรัพยากรจำกัด ไม่ว่าจะบุคลากร เงินงบประมาณ ระยะเวลาเพื่อทำงาน แต่เราก็อยากรู้ไปหมดทุกเรื่องจนบางทีขาดความประณีต พิถีพิถันในด้านคุณภาพ เครื่องมือ ตลอดจนยุทธวิธีในการดำเนินการสอบวัดและการสร้างเครือข่ายในการประสานงานเป็นลำดับขั้นตอนซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิดพลาดไม่ตรงกันและเสียความรู้สึกที่ดีต่อกัน

ข้อเสนอแนะ การทำวิจัยในลักษณะ Joint Research นับเป็นนวัตกรรมที่แก้ปัญหา คนไม่พอ เวลาจำกัด ความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า "งานฝาก" ไม่ใช่งานของเราได้เป็นอย่างดี เพราะการที่ทราบกัน แต่ละปีมีการสอบมากมายจากหลายหน่วยงาน บางหน่วยงานคนคุมสอบได้รับค่าสมนาคุณเป็นเงินมากบ้างน้อยบ้าง ในขณะที่บางกรม นอกจากคุมสอบไม่ให้เงินแล้วยังให้ตรวจข้อสอบให้ วิเคราะห์ผลให้ด้วย รูปการณ์แบบนี้ทำให้เกิดการเปรียบเทียบบ้างแต่จะสร้างความเข้าใจผิดและไม่ให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง แต่ถ้ามีการ ชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติโดยตรง ได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ที่ได้สร้างความเข้าใจยิ่งขึ้น สิ่งนี้คือ

การกระจายการบริหารงาน (Decentralization) และกระจายงบประมาณสู่ส่วนภูมิภาคนั่นเอง (Budget Allocation)

2. ผู้สอบไม่พร้อมและไม่ให้ความสำคัญ ดังได้เกริ่นไว้ตั้งแต่ต้นแล้วว่า จะมองคุณภาพการมัธยม เรามักจะทักท้วงเอาจากผลผลิต (Outcome) คือ ผลการสอบของเด็ก จึงมีการสอบ การประเมินกันมากจนนักเรียนชาชินกับการสอบและเริ่มเฉื่อยใจว่า เมื่อใดควรสอบจริงจัง เตรียมตัวมาและเมื่อใดควรทำไปไม่ให้เสียบรรยากาศ จนบางครั้งทำให้เกิดผลเสียมากกว่าดี เช่น การสอบตรงกับเทศบาลตรุษจีน วันสอบใกล้กับวันสอบตรงเข้ามหาวิทยาลัย ส่วนภูมิภาค เป็นต้น เด็กที่มาสอบจึงทำข้อสอบอย่างทน ๆ ขอบปีที โรงเรียนแก้ปัญหามากมาย ไม่ครบจำนวนโดยยืมเด็กจากชั้นสูงกว่ามานั่งสอบเหล่านี้ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ข้อเสนอแนะ นอกจากการทำ Joint Research ซึ่งเชื่อว่าจะแก้ปัญหาได้แล้ว การให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) อย่างรวดเร็วเป็นสิ่งน่าทำ กล่าวคือ เมื่อโรงเรียนสอบเสร็จ ควรแจ้งผลทันที ระดับความสามารถของนักเรียนเมื่อเทียบกับคนอื่นในห้องหรือในระดับชั้นเดียวกันหรือในโรงเรียนเดียวกันก่อนจะส่งข้อมูลไปในระดับจังหวัด เพื่อระดับจังหวัดจะได้วิเคราะห์สรุป และแจ้งให้นักเรียนทราบ ว่า ความสามารถของนักเรียนเมื่อเทียบกับในจังหวัดแล้วอยู่ในลำดับไหน ทำไม่ลักษณะนั้นจนถึงระดับเขตการศึกษาและระดับประเทศในที่สุด การจัดลำดับแล้วแจ้งผลไปให้ปัจเจกบุคคล (Individual) นั้น จะกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ และทำข้อสอบอย่างระมัดระวัง เพราะข้อมูลป้อนกลับที่ดีไม่เพียงแต่จะสร้างเกียรติภูมิให้กับตนเองเพื่อนร่วมชั้นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนไปถึงการสร้างชื่อเสียงต่อโรงเรียน ต่อสังคมส่วนรวม เพราะถ้าปัจเจกชนทำให้คะแนนสูงย่อมทำให้ค่าเฉลี่ยของโรงเรียนสูงตามโดยอัตโนมัติ ค่าเฉลี่ยของจังหวัด ของเขตการศึกษาก็สูงไปด้วย

3. ผลจากการวิจัยนำไปใช้น้อยและไม่ทันสมัย จากการลงทุนลงแรงทำการศึกษาวิจัยแต่ละครั้ง แต่ละเรื่องนั้นเท่าที่สังเกตจะมีผู้บริหารงานวิจัยน้อยมาก คนที่อ่านงานวิจัยมากกว่าคนอื่น ๆ คงจะเป็นนักวิจัยเอง ผู้บริหาร ครูอาจารย์บางท่าน เมื่อฟังชื่อ คำว่า วิจัยแล้วก็หลับตา เหมือนจะกินยาขม ไปตั้งกำแพงไว้ก่อนว่าเป็นของยาก เป็นศาสตร์ที่เหมาะสมกับนักวิชาการหรือผู้เรียนทางนี้มาเท่านั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาและการเผยแพร่มีน้อยมาก เรายังเคยพบคำถามประเภทนี้ เช่น ทำวิจัยทั้งที ขอเลื่อนซีได้ไหม

ข้อเสนอแนะ ความจริงผลวิเคราะห์จากการทำวิจัยนั้นเป็นเพียงข้อมูลสนเทศเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาเท่านั้นเอง การวิจัยทางการศึกษา ก็มีลักษณะคล้ายกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทั่วไป คือ วิจัยแบบพรรณนา วิจัยแบบทดลอง ซึ่งค่อนข้างเสียเปรียบวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ที่คิดสร้างหรือพัฒนา Hardware, Software ใหม่ ๆ แต่วิจัยทางการศึกษามุ่งพัฒนา Peopleware และ/หรือ Software มากกว่าการทำวิจัย เสร็จแต่ละครั้ง ควรจัดประชุมสัมมนา Symposium เพื่อนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบแล้ว มีการหาแนวทางระดมพลังสมอง (Brain Storm) กำหนดยุทธวิธีหรือมาตรการพัฒนาต่อไป

มุมมองจากประเมินคุณภาพการมัธยมศึกษาเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น พอจะได้ ข้อมูลที่เป็นสภาพของตัวนักเรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านพฤติกรรมการสอนของครู บรรยากาศแวดล้อมภายในโรงเรียน ความถนัด เจตคติต่อวิชาชีพ รวมทั้งประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในระดับเขต ในระดับประเทศ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผน หรือตัดสินใจเลือกแนวปฏิบัติวิจัยลึกลงไปอีกว่า องค์ประกอบหรือตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กับ กลุ่มตัวแปรใดที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นมุมมองที่นำมาองทั้งสิ้น

แต่ถ้าไม่ยอมมองต่อไปแล้ว ก็ขอให้ย้อนมองตัวเรา ซึ่งคลุกคลีอยู่กับการศึกษาว่ามีส่วนการเร่งรัดพัฒนาการมัธยมศึกษาได้บ้างแค่ไหน จุดไหนที่ต้องคิดปรับปรุงซ่อมเสริม หา ยุทธวิธีจะยกให้ได้มาตรฐานกว่าเดิม อย่างเพิ่งท้อใจ แต่มองอย่างวิเคราะห์เจาะให้ถึงกัน อย่างไม่ก็ตาม ยังมีตัวเลขที่ทำให้ผู้มองเกิดกำลังใจ และภาคภูมิใจอยู่มากเช่นกัน อาทิเด็ก ประเมินว่าพฤติกรรมของครูดีแล้วเป็นส่วนใหญ่ บรรยากาศในโรงเรียนไม่ว่าสภาพแวดล้อม หรือการเรียนการสอนดีมาก และเด็ก ๆ เหล่านี้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ ซึ่งพอประมวลสรุป ในภาพรวม ๆ ก็นำมาองอยู่ไม่น้อยเลย
